

LÄNSSTYRELSEN
Östergötlands län

BESLUT 0509-209 1(5)

1993-08-27 2310-5462-91

dk

Statens naturvårdsverk
171 85 SOLNA

Hans Carlsson
Äng
599 00 ÖDESHÖG

Bildande av Kråkeryds naturreservat i Ödeshögs kommun

Med stöd av 7 5 naturvårdslagen förordnar länsstyrelsen det område som avgränsats på bifogad karta som naturreservat.

Uppgifter om naturreservatet

Namn: Kråkeryds naturreservat

Kommun: Ödeshög

Socken: Ödeshög

Läge: Utmed Vätterns strand,
ca 3 km söder om Ödeshög

Kartblad: Ekonomiskt kartblad: 084 05 Topografiskt kartblad: 3E Hjo SO

Fastigheter: Äng 2:14, Äng 2:1

Gräns: innerkanten av den kraftiga streckade linjen som är markerad på bilagd karta

Markägare: Staten genom naturvårdsverket
Hans Karlsson (Äng 2:1)

Areal: 33 ha

Naturvårds-
förvaltare: Länsstyrelsen i
Östergötland

Kråkeryds naturreservat är beläget inom ett område som är av riksintresse för naturvård (grundläggande hushållningsbestämmelser NRL kap 2 § 6) och skall skyddas mot åtgärder som påtagligt kan skada naturmiljön.

Vättern med öar och strandområden har också angivits som riksintressanta i sin helhet med hänsyn till de natur- och kulturvärden som finns i området (särskilda hushållningsbestämmelser NRL kap 3).

Genom reservatsbildningen och upprättandet av skötselplanen skyddas en del av Vätternstrandsområdet mot åtgärder som skulle kunna skada naturmiljön och därigenom har syftet med bestämmelserna i NRL uppnåtts.

Beskrivning av området

Naturresevatet omfattar mäktiga förkastningsbranter utmed Vätternstranden samt lövskogspartier och kulturmarker belägna ovanför branterna.

Förkastningsbranterna är bitvis barrskogsbevuxna. På klipphyllor i branterna växer en rik och säregen torrängsflora.

Ovanför förkastningsbranterna återfinns planare områden med lövskog, hagmark och smärre åkerytor. I de mellersta delarna av reservatet sträcker sig en långsluttande och lövskogsbevuxen sänka ända ner till vattnet.

I reservatets södra del är markerna ovanför branterna öppna. På marken återfinns en artrik och i vissa områden kalkpåverkad flora.

Grund för beslutet

Kroakeryd hyser stora botaniska värden i form av klipptorrängar med en artrik och bitvis unik flora. Djurlivet hyser flera för landskapet ovanliga arter. De mäktiga, barrskogsbevuxna, förkastningsbranterna med ett gynnsamt lokalklimat utmed Vättern har stort geologiskt värde.

Reservatsföreskrifter

För att trygga ändamålet med reservatet förordnar länsstyrelsen med stöd av 8-10 §§ naturvårdslagen samt 9 § naturvårdsförordningen att nedan angivna föreskrifter skall gälla för området.

A. Föreskrifter enligt 8 § naturvårdslagen om inskränkningar i markägares och annan sakägares rätt att förfoga över fastighet inom reservaten

Utöver föreskrifter och förbud i andra lagar och författningar skall förbud gälla att

1. uppföra byggnad eller annan anläggning.
2. anlägga väg, campingplats eller Uppställningsplats för husvagnar.
3. anlägga hamn, brygga eller uppläggningsplats för farkoster.

4. uppföra mast eller antenn.
  5. anlägga luft- eller markledning.
  6. utföra skogs- eller jordbruksåtgärd annat än i enlighet med fastställd skötselplan.
  7. bedriva täkt, spränga, gräva, schakta, muddra, utfylla eller tippa.
  8. plantera in för trakten främmande växt- eller djurart.
  9. använda kemiska eller biologiska bekämpningsmedel. Förbudet gäller inte för åkermarken på Äng 2:1.
  10. tillföra växtnäringsämnen eller jordförbättringsmedel. Gäller inte för åkermarken på Äng 2:1.
  11. använda den åkermark på Äng 2:1 som är belägen inom reservatet till annat än åker- eller betesmark. Bärbuskodling är tillåten.
- B. Föreskrifter jämlikt 9 § naturvårdslagen angående sakägares skyldighet att tåla visst intrång

Med stöd av 9 § naturvårdslagen förpliktigas markägare och innehavare av särskild rätt till marken att tåla att följande åtgärder vidtas inom reservaten.

1. Utmärkning av och upplysning om reservatet.
  2. Rövning och avverkning i enlighet med fastställd skötselplan.
  3. Skötsel av betesmark innefattande betesdrift, rövning, uppsättande och underhåll av stängsel och vattenanordning i enlighet med fastställd skötselplan.
  4. Anordnande av stängselgenomgångar.
- C. Föreskrifter jämlikt 10 § naturvårdslagen om vad allmänheten har att iaktta inom reservatet

Utöver föreskrifter och förbud i andra lagar och författningar är det förbjudet att

1. parkera motordrivna fordon, husvagn eller annat än på särskilt anvisade platser
2. köra motordrivna fordon inom reservatet
3. gräva upp eller plocka ris, örter, mossor eller lavar

4. samla in insekter, snäckor eller andra djur
5. medföra okopplad hund eller annat lösgående husdjur
6. tälta
7. göra upp eld
8. på störande sätt utnyttja radio, skivspelare, bandspelare eller dylikt

Efter särskild ansökan kan undantag från vad som sagts under A och C meddelas av länsstyrelsen t ex i samband med vetenskapliga undersökningar i reservatet.

D. Bestämmelser jämlikt 9 5 naturvårdsförordningen om vård och förvaltning

1. Med stöd av 9 § naturvårdsförordningen meddelar länsstyrelsen härmed föreskrifter för naturvårdsförvaltningen av Kråkeryds naturreservat genom att fastställa bilagda skötselplan.

Skötselplanen gäller utan tidsbegränsning dock kan en omprövning ske om särskilt behov uppstår. Sådant behov skall anmälas av naturvårdsförvaltaren. Naturvårdsförvaltaren skall även göra en översyn vart tionde år. Skötselplan för Kråkeryds naturreservat har upprättats av skogsvårdsstyrelsen i Östergötlands län.

Skötselplanen har remitterats till markägare, naturvårdsverket, Ödeshögs kommun och naturskyddsföreningen i Ödeshög. Remissinstanserna har i allt väsentligt ingenting att erinra mot planen.

2. Reservatet skall utmärkas enligt svensk standard (SIS 03 15 22) och enligt naturvårdsverkets anvisningar.

3. Reservatet skall i naturvårdshänseende förvaltas av länsstyrelsen.

Beslutet gäller från den dag det vunnit laga kraft.

Hur man överklagar, se bilaga (formulär 114, miljö- och naturresursdepartementet).

I den slutliga handläggningen av detta ärende, i vilket länsstyrelsen i plenum fattat beslut, har förutom föredraganden deltagit länsrådet Lars Rydberg och länsassessorn Jan Kaller. I styrelsens beslut deltog landshövdingen och ledamöterna Lars Olof Torfgård, Bo Pettersson, Paul Håkansson, Håkan Carlsson, Gunnar Asserhed, Ulf Borgström, Kerstin Gustavsson, Bengt Almkvist, Gun Axelsson och Börje Stensson samt suppleanterna Birgitta Johansson, Sven E Andersson och Barbro Pettersson.

Rolf Wirtén
Landshövding

Maria Taberman
Byrådirektör

Bilagor

1. Beslutskarta
2. Skötselplan

Införes i länets författningssamling
Införes i Östgöta Correspondenten, Östgöten, Länstidningen i Östergötland

akten (naturreservatsdossier)

Kopia till
Ödeshögs kommun
Naturskyddsföreningen i Ödeshög
skogsvårdsstyrelsen
verksledningens kansli
kulturmiljöenheten
planenheten
objektsregistret, naturvårdsverket

A ALLMÄN BESKRIVNING

1 - ADMINISTRATIVA DATA

Benämning: Kråkeryds naturreservat

Skyddsform: Naturreservat

Objektnummer: 0502-056

Beslutsdatum: 1993-08-27

Kommun: Ödeshög

Socken: Ödeshög

Läge: Kråkeryds naturreservat är beläget utmed Vätterns strand, ca 3 km söder om Ödeshög, 20 km norr om Gränna. Väg 918 passerar strax öster om reservatet.

Kartor:	Ekonomisk karta 084 05 Topografisk karta 8 E Hjo SO
Areal:	33 ha
Fastighet:	Äng 2:1 4, Äng 2:1
Markägare:	Staten genom naturvårdsverket (Äng 2:14) Hans Carlsson (Äng 2:1)
Reservatsf örvaltare:	Länsstyrelsen

2. BESLUT

2.1 Grund för beslut

Kråkeryd hyser stora botaniska värden i form av klipptorrängar med en artrik och bitvis unik flora. Djurlivet hyser flera för landskapet ovanliga arter. De mäktiga, barrskogsbevuxna, förkastningsbranterna utmed Vättern har stort geologiskt värde.

Reservatet ligger inom ett större område som är av stor betydelse för kunskapen om landets natur ur naturvetenskaplig synpunkt. Området är dessutom av stort värde för friluftslivet.

Reservatsbeslut med bifogad karta redovisas i sin helhet i bilaga 1.

3. ÖVERSIKTLIG BESKRIVNING AV BEFINTLIGA FÖRHÅLLANDEN

3.1 Naturförhållanden

Allmänt om torrängar och något om dess flora

Vätternstrandens förkastningsbrant vid Kråkeryd innehåller en mycket omväxlande och delvis unik natur. Det gynnsamma lokalklimatet vid Vätterns orörda branter samt jordartens kalkinnehåll, gör att området hyser en mycket artrik och bitvis exklusiv fauna och flora. Vid Kråkeryd finns torrängar med en speciell växtvärld. Torrängar (eller stäppängar) med en utpräglad kontinental stäppängsflora påträffas främst i Sydsverige inom fyra områden; 1) Östskåne, 2) Öland och Gotland, 3) Falbygden och 4) Östgötaslätten (Gustafsson 1979). Dessa områden har det gemensamma att de är intimt knutna till kambrosilurbergarter.

I Östergötland finns stäppängar i fyra olika miljöer; 1) på åsbackar som består av isälvsmaterial, 2) moränbackar, 3) bergbackar eller 4) klippbranter.

I Östergötland finns de flesta stäppängarna i landskapets västra del. Denna speciella miljö återfinns på högt belägna, lätta jordar som är väl dränerade. Viktigt är att markskiktet torkar upp ordentligt. Lite nederbörd är en annan viktig faktor för uppkomsten av stäppängar. Sålunda är östgötaslätten ett av de nederbördsfattigaste områdena i landet, något under 500 mm regn per år. Karaktäristiska växter som hör hemma på de östgötska torrängarna är bl. a. *fältsippa*, *backsippa*, *fältvädd*, *säfferot*, *axveronika*, *blodnäva*, *backklöver* och *färgmåra*. Sällsynt påträffas *drakblomma* och *luddvedel*.

Geologi:

Ett av de mest framträdande dragen inom reservatet är den kraftigt markerade topografin. Lodräta stup och branta sluttningar förekommer utmed sjösidan. Dessa bildades i samband med förkastningsrörelser i jordskorpan för 200 - 600 miljoner år sedan då Vättern bildades. Jämta Oslofjordsförkastningen hör den till de landskapligt mest framträdande förkastningarna i Skandinavien.

Berggrunden inom området utgörs huvudsakligen av medekornig till grovkornig granit som ofta går i dagen (Persson m. fl. 1985). Den dominerande jordarten inom reservatet är en blockfattig lerig-moig sandig morän. Inslaget av kalk i jordarten är ibland påfallande vilket syns i florans sammansättning (här finns både kalkgynnade och kalkberoende växter). Denna kalk transporterades hit från slättbygden av inlandsisen (Svantesson 1981). Även ett mindre område med grus finns inom reservatet.

Klimat:

Eftersom Vättern sällan isbeläggs (sjön lägger sig ungefär vart 4:e år) har reservatet ett kustliknande klimat som är gynnsamt för såväl växter som djur. Årsmedeltemperaturen nära Vättern, i nordvästra delen av Ödeshögs kommun, är + 6,5 °C vilket är jämförbart med östgötaskärgården. Länet i övrigt har + 6,0 °C. Nederbörds mängden utmed Vättern understiger 500 mm, vilket är ett av de lägsta värdena i hela länet (Liman 1979). Klimatet förklarar således varför man kan hitta både inslag av skärgårdsväxter och stäppängsväxter samt värmeälskande djur såsom *hasselmus* och *hasselsnok* utmed Vätternstranden.

Vegetation:

Utmed stranden, på klippor och berg, finns ett tunt jordtäckte som gett förutsättningar för växter att få fotfäste. Klipphyllor med detta tunna jordtäckte kallas ibland för klippängar. Floran på dessa klippängar är ibland mycket speciell. Utmed s - &öen utgörs trädskiktet främst av *tall*, *gran*, *oxel*, *ek*, och *björk*. I norra delen av reservatet växer några *lindar* nära stranden. Här och var finns kraftigt utvecklade *nyponsnår*. Typiska växter i fältskiktet är *gullris*, *flockfibbla* och *liten blåklocka*.

I den fuktiga ravinen, i reservatets södra del, påträffas *klibbal* och *sälg*. Fältskiktet består av *gullpudra*, *lundelm*, *trolldruva*, *lungört* och *stinksyska*. Även *desmeknopp* är här påträffad (muntl. Bengt Nyström).

På de små klipphyllorna och klippängarna ovanför själva bergskränet domineras

trädsiktet av *tall, ek, oxel, rönn, björk och asp*. Busksiktet utgörs av *en, nypon och slån*. Fältsiktet är skiftande till sin karaktär. Här och var finns *Ljung, blåbär och krustätel*, men stundom bryter en helt annan flora fram. En mycket iögonfallande och färgstark stäppängsflora finns representerad. Här växer *blodnäva, axveronika, kungsmynta, brudbröd, säfferrot, harmynta och färgmåra* m. fl. Anledningen till denna floraförändring är att klippängsfloran påverkas av den kalk som finns i moränen. Denna kalk blir tillgängligt när regnvatten sipprar fram. På de allra mest artrika klippängarna kan man även påträffa *fältvädd* och *drakblomma*. Den sistnämnda arten finns idag på två lokaler i **Östergötland och påträffades här vid Kräkeryd så sent som år 1970 (Genberg 1977)**. En **mindre förekomst av arten har därefter hittats på Omberg (Sandberg 1992)**. Den **ovanliga skogsklockan** har också noterats inom **området med 1 exemplar 1985**. Den **sällsynta guldmossan**, som främst förekommer på Ölands alvar och i **fjällen, påträffas inom reservatet på de kalkpåverkade klippängarna**.

Inom **två områden (skötselområde 2 och 6)** finns en **mer utpräglad lundflora**. I en **bred sänka** som bryter av mot de branta förkastningarna, påträffas *rönn, hägg, ask, lönn, asp, hassel, fågelbär och ek*. I busksiktet finns *skogstry, tibast, vildapel och hagtorn*. Fältsiktet är **här mycket artrikt och bi. a.** anträffas här *blåsippa, gullviva, skogsvicker, ormbär, trolldruva, lungört, vätteros, vippärt, lundstarr, vispstarr, bergsslok, lundelm och långsvingel*. Även **purpurknipprot, murgröna, sårläka och skogsstarr** finns i denna lundmiljö. **På storskifteskartan från år 1788 var detta område ängsmark.**

Djurliv:

Inom området finns **både hasselsnok och hasselmus**, två arter som är sparsamt förekommande i landskapet. Den förstnämnda arten har sin huvudsakliga utbredning utmed våra kuster, men påträffas också i inlandet vid större sjöar söder om Dalälven. Ett imponerande stort gryt av *grävling* finns i norra delen av reservatet. Rådjuret förekommer allmänt medan **älg** är mer ovanlig.

Fågellivet är dåligt undersökt men relativt artrikt. Framförallt har tättingar och hackspettar gynnsamma betingelser. Inom området påträffas regelbundet *mindre hackspett, spillkråka, nötkråka och härmsångare*. *Mindre flugsnappare* har noterats vid enstaka tillfällen.

Den lägre faunan är dåligt känd i området, men söder om reservatet återfinns en mycket exklusiv snäckfauna. Där kan man **bi. a.** hitta *stor tomsnäcka*, som här har sin enda förekomst i norra Europa. Det är önskvärt att den lägre faunan undersöks mer ingående inom reservatet.

Typiska dagfjärilar som setts inom reservatet är *violettkantad blåvinge, brun blåvinge, förväxlad blåvinge, hökblomsternätfjäril och sandgräsfjäril*. *Strax utanför reservatet har den för trakten sällsynta gullvivefjärilen* påträffats.

3.2 Kulturhistoriska förhållanden

Omedelbart öster om reservatet finns fornlämningar i form av förhistoriska stensamlingar och ett par väl synliga hålvägar som vittnar om tidig mänsklig etablering. Öster om reservatet är också den gamla landsvägen belägen. Enligt storskifteskartan från år 1788 beskrivs den som; *"landsvägen med därintill varande sanddiken och stenkullar*. Vägen var en viktig förbindelselänk mellan Småland och Östergötland redan under medeltid och kanske även under järnålder och vikingatid (munti. Kalle Bäck). Att vägen har använts långt in på 1800-talet vittnar

de vägstenar om som pryder denna vackra väg. Även i senare tid har människan förbättrat vägarna utmed Vätterns strand. Intressant är att här, sida vid sida, finns fyra olika färdvägar som åskådliggör fyra skilda tidsepoker; 1) de förhistoriska håivägarna, 2) den medeltida landsvägen, 3) väg 91 8 och så småningom 4) E4:an.

Äldre källmaterial i form av bl. a. kartor visar att landskapet utmed Vätterns strand var intensivt utnyttjat av befolkningen. Närheten till Vättern, Tåkern och skogsområdet Holaveden, gav rika förutsättningar för jakt och fiske (munti. Kalle Bäck). En naturlig båthamn finns inom reservatet där båtarna förr drogs upp efter avslutat fiskafänge.

3.3 Markanvändning

Enligt storskifteskartan, se bilaga 5, har större delen av området använts som betesmark och äng. Utmed Vättern fanns betesmarken "Sjöhagen" (på storskifteskartan nr:23) som också innehöll området "Siöberga" (nr: 26). "Sjöhagen" beskrivs som; *sandig, stenbunden backe, vall, ganska svagt bete*, medan "Siöberga" beskrivs som; *"ganska höga och branta klippor, som hindrar all tillgång till sjön och här finns varken skog eller bete"* Ängarna var av hårdvall typ och överlag stenbundna. Ett par mindre åkergården fanns i området. I södra delen av området finns några fossila åkrar med tillhörande hackerör (munti. Clas Tollin).

Den tidigare ägaren (Rune Carlsson) har haft tamboskap i södra delen av området fram till 1973. Den mindre åkermark som ingår i reservatet har nu samma växtföljd som angränsade åkermark som finns strax norr därom. Två områden inom reservatet har på senare tid påverkats av skogsbruk. I ett område (strax nordväst skötselområde 2) har plockhuggning av gran och tall ägt rum (1985). I norra delen av reservatet (skötselområde 4) har gran avverkats (i ett ca 3 ha stort område) medan lövträden kvarlämnats (1990).

3.4 Anordningar för friluftslivet Anordningar saknas för det rörliga friluftslivet.

3.5 Tillgänglighet

Reservatet är beläget cirka 4 km söder Ödeshög. Reguljär busstrafik passerar nära reservatet på väg 918. En mindre grusväg (ej skyftad) leder till reservatets östra gräns. Den östra kanten av reservatet, där vackra utsiktsplatser finns, är idag lätt att nå för bygdens folk. Däremot är det svårt för den breda allmänheten att hitta till området p. g. a. att inga skyltar finns.

3.6 Slitage- och störningskänslighet

Med nuvarande besöksfrekvens är slitage och störningar av ringa omfattning. Även en viss ökning av antalet besökare bedöms inte påverka området negativt.

3.7 Tillsyn

Ingen tillsynsman finns för området.

3.8 Information

Reservatsområdet finns omnämnt i några inventeringsrapporter. Området har besökts i samband med inventeringen av *Stäppängar i Östergötland* (Gustafsson 1979). *Naturvårdsinventeringen av Ödeshögs kommun* visade att Vätternstrandens i sin helhet är ett mycket värdefullt naturområde (Liman 1979).

Viss information över området ges i länsstyrelsens rapport *Naturvårdsinventering av Vätternstranden* (Wadstein 1987).

3.9 Litteratur

Genberg, E. 1977: *Östergötland flora*, Lund

Gustafsson, L-Å. 1979: *Stäppängar i Östergötland*, Länsstyrelsen i Östergötland Liman, H. 1979:

Naturvårdsinventering i Ödeshögs kommun, Länsstyrelsen i Östergötland

Länsstyrelsen i Östergötlands län, 1 983: *Natur- och kulturmiljder i Östergötland*,

Länsstyrelsen i Östergötland

Persson L, m. fl. 1985: *Beskrivning till berggrundskartan*, SGU, Uppsala

Sandberg, H. 1992: *Omberg en natur- och kulturguide*, Ödeshög.

Svantesson S-1.1 981: *Beskrivning till jordartskartan*, SGU, Uppsala

Wadstein, M. 1987: *Naturvårdsinventering av Vätternstranden*, Länsstyrelsen i Östergötland

Kartor:

Storskifteskarta Kråkeryd med beskrivning, 1788

Muntliga källor:

Kalle Bäck, Trehörna

Rune Carlsson, Gränna

Hans Carlsson, Ödeshög

Roland Hagberg, Ödeshög

Clas Tollin, Stockholm